

Õiguskantsler

Javgeni Ossinovski
tervise- ja tööminister
Sotsiaalministeerium
info@sm.ee

Teie nr

Meie 10.05.2017 nr 18-2/170578/1701993

Arvamus maksukorralduse seaduse ja sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seaduse eelnõu kohta

Lugupeetud minister

Sotsiaalministeerium on välja töötanud [maksukorralduse seaduse ja sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seaduse eelnõu](#) (edaspidi *eelnõu*), millega soovitakse toetada noorte iseseisvat toimetulekut, hariduse omandamist, töövalmiduse suurendamist ning tööturule minekut. Laiemalt on eelnõu eesmärgiks seatud riigi sotsiaalkaitsele tehtavate kulude kokkuhoidu. Seatud eesmärgi saavutamiseks soovitakse luua õiguslik alus erinevatest riiklikest registritest 16-26-aastaste noorte kohta päringute tegemiseks, et niiviisi välja selgitada noored, kes riigi hinnangul pole hõivatud mõtestatud tegevusega. Nendest noortest koostatakse eraldi nimekiri, et kohaliku omavalitsuse spetsialistid saaksid nendega ühendust võtta ning küsida mitteaktiivsuse põhjuste kohta. Saadud andmed kantakse sotsiaalteenuste ja –toetuste andmeregistrisse (edaspidi STAR).

Eelnõu koos selle kohta antud selgitustega tervikuna ei tekita veendumust, et eelnõu on põhiseadusega kooskõlas.

Eelnõu on paljuski põhjendatud [Eesti Vabariigi põhiseaduse](#) (edaspidi PS) §-st 10 tuleneva sotsiaalriigi põhimõttega ja riigi õigusega kehtestada sotsiaalabi saamise tingimused (PS § 28 lg 2). Põhiseaduse preambula järgi rajaneb Eesti riik vabadusele. PS §-s 10 on nimetatud ka inimväärikuse põhimõtet ning PS §-d 19 ja 26 näevad ette põhiõigused vabadusele ja eraelule. Neist põhimõtetest ja põhiõigustest tuleneb inimese õigus oma elu omal äranägemisel korraldada, arvestades mõistagi seejuures oma põhikohustuste ja teiste inimeste põhiseaduslike õigustega. Seepärast tuleb põhjalikult analüüsida inimväärikuse, enesemääramisõiguse ja eraelu puutumatus riiveid ja mitte niivõrd ulatuslikult kasutada PS § 28 lg-t 2 eelnõus valitud tee õigustamiseks. PS § 28 lg-st 2 võiks tuleneda üksnes riive eesmärk. Selle legitiimsuse hindamisel tuleb siiski lähtuda PS § 26 piiramise tingimustest.

Vaidlust pole, et eelnõu riivab PS §-i 26. Küsimus, mis on juba eelnõu varasemal kooskõlastusringil olulisel määral eriarvamusi põhjustanud, seisneb selles, kas taotletav eraelu puutumatus riive on õigustatav. Sisuliselt on riivet põhjendatud pea kõikide PS §-s 26 endas nimetatud põhjustega alates tervise kaitsega ja lõpetades kõlblusega. Väite kujul esitatud põhjendused kõlavad kunstlikena, kuna lõppastmes taanduvad plaanitud muudatused noore

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

eraellu sekkumisele üksnes eesmärgiga välja selgitada, kes neist võiksid vajada kohaliku omavalitsuse tuge.

Eelnõuga ei looda uusi meetmeid, kuidas seatud eesmäärke saavutada. Seejuures kohalikud omavalitsused ise pole sotsiaalhoolekande seaduse järgi kohustatud osutama noortele toetuseid või teenuseid, mida eelnõu eesmärgiseade eeldaks (nagu näiteks karjäärinõustamine vms). Pelgalt noortega kontakti otsimine neile teenuste või toetuste pakkumise võimaluseta ei aita kuidagi kaasa eesmärgi saavutamisele. Tõsi, [sotsiaalhoolekande seaduse](#) (edaspidi SHS) 2. peatükis nimetatud teenuseid tuleb küll pakkuda ja mõni neist võib noort isegi aidata, ent eraldi noortele suunatud teenuseid, millega saavutada eelnõuga seatud eesmäärke, selles seaduses pole. Sotsiaalhoolekande seaduses puudub erinevalt [varem kehtinud seaduse](#) §-s 11 ette nähtud sotsiaalnõustamise teenus, mis kohustaks valla- või linnavalitsust andma inimesele vajalikku teavet sotsiaalsetest õigustest ja seaduslike huvide kaitsmise võimalustest. [Sotsiaalseadustiku üldosa seaduse](#) (edaspidi SÜS) §-s 7 silmas peetud avaliku võimu selgitamis- ja abistamiskohustus hõlmab inimese nõustamist vaid juhtudel, mil valla- või linnavalitsuse enda pädevuses on inimest aidata.

Ka on kaheldav, kas kohalikud omavalitsused hakkavad noortega kontakti otsima. Sotsiaalvaldkonnas napib ressursi niigi. Spetsialistide hõivatus kohalikes omavalitsustes ei anna alust eeldada, et kohalikel omavalitsustel oleks otstarbekas võtta kolm korda aastas ühendust nende territooriumil elavate noortega, kes registrite andmetel pole justkui mõtestatud tegevusega hõivatud, vaid selleks, et selgitada välja, millega üks või teine noor tegeleb.

Eraldi küsimus on, kuivõrd oleks eelnõu eesmärk saavutatav olukorras, kus kohalikul omavalitsusel oleks noortega tegelemiseks meetmeid ja tahet. Kuna PS § 10, § 19 ja § 26 järgi abi vastu inimese tahet üldjuhul anda ei saa, sõltub abivajaduse väljaselgitamine ja meetmetes osalemine vaid noore enda tahtest. Samast, inimese autonoomial põhinevast lähenemisest, kantuna sätestavad ka SHS § 12 ja SÜS § 5, et inimene vastutab eelkõige ise oma käekäigu eest ja pole teiste otsustada, kuidas keegi elama peab.

Kui noor on tegevuseta, ent pole end aidata tahtnud, pole tema puhul võimalik vältida riigi tehtavaid sotsiaalkaitsekulutusi nt vältimatule või hiljem vanaduspuhusele abile. Eelnõu [seletuskirja](#) järgi võib sihtrühma valmisolek meetmetes (Rajaleidjasse, Tugilasse või Eesti Töötukassasse pöördumine) osaleda olla väike. Seda arvestades võib arvata, et eelnõu eesmärgi saavutamise võimalus on faktiliselt väike ka siis, kui oleksid olemas meetmed, mida kohalik omavalitsus saaks noortele pakkuda. Seega ei saa eelnõud hinnata riigi seisukohalt ka majanduslikult otstarbekaks.

Hinnates eelnõus käsitletud sihtrühma sobivust, võib juba ette ennustada, et riik ja kohalikud omavalitsused hakkaksid eelnõu seaduseks saamisel töötlema hulganisti nende inimeste andmeid, kes tegelikult on aktiivsed ja seetõttu ei tunne puudust riigi või kohaliku omavalitsuse toest. Näiteks pole eelnõus sihtrühma moodustamisel arvestatud registritest mitte nähtuvate uute töövormidega, vabatahtliku tööga, hariduse omandamise võimaluste mitmekesisusega, dividenditulu saamise võimalusega, aga ka sellega, et PS § 27 lg 3 ja [perekonnaseaduse](#) järgi lasub vanematel kohustus kasvatada oma lapsi ja hoolitseda nende eest. Loodud eeldus, et kõik noored, kes registrite järgi pole justkui mõtestatud tegevusega hõivatud, vajavad aktiveerimist, on põhjendamatult lai.

Põhjendamatult on ka eelnõus ette nähtud regulatsioon, mille järgi tuleb STAR-i kanda abist loobumise ja abi mittevajamise põhjused. Ükski inimene ei pea PS §-dest 10 ja 26 tulenevalt

riigile ja kohalikule omavalitsusele aru andma, millega ta tegeleb, või põhjendama, miks ta kontakti või abi avalikult võimult ei oota. Sestap on ka ülemäärane STAR-i põhimääruse täiendamine moel, mis lubaks registrisse kantud andmeid veel päris tükil ajal pärast nende saamist seal isikustatult säilitada.

Eraldi teeb murelikuks eelnõu seletuskirjas märgitu, et enne eelnõu koostamist on Tartus ja Võrus korraldatud katseprojekt, mille raames päriti registritest mitteaktiivsete noorte hulga suuruse hindamiseks andmeid. Taoliste inimeste eraellu sekkuvate katsete korraldamiseks peab olema seaduslik alus.

Leiame, et noori edasi õppima ja tööle suunata on igati mõistlik, kuid kohaliku omavalitsuse kaudu „mõtestatud tegevusega mittehõivatud“ noorte nimede väljaraalimine edasise tegevuseta ei vii eesmärgini. Selle asemel võiks nende noorte aktiveerimiseks kasutada muid lahendusi: soodustada haridusasutustesse sisseastumist ja seal püsimist (sobivad erialad ja paindlikud õppimisvõimalused, praktikavõimalused, senisest veel tõhusamalt toimiv karjäärinõustamine), paindlikke ja lihtsaid töösuhteid jms. Kui eesmärgiks võtta siiski pelgalt noorte teavitamine Rajaleidja, Eesti Töötukassa jt pakutavatest teenustest, siis selleks on ka muud kanalid (pimepostitused jne), mis on üksikisiku seisukohalt eraelu puutumatus oluliselt vähem riivavad kui eelnõus ette nähtud isikute profileerimise katse ning riigile rahaliselt vähem koormavad.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Kärt Muller 693 8418; Kart.Muller@oiguskantsler.ee
Angelika Sarapuu 693 8427; Angelika.Sarapuu@oiguskantsler.ee
Erik Salumäe 693 8441; Erik.Salumae@oiguskantsler.ee
Andres Aru 693 8433; Andres.Aru@oiguskantsler.ee
Kristi Paron 693 8411; Kristi.Paron@oiguskantsler.ee